

Finanční arbitr

Legerova 1581/69, 110 00 Praha 1 – Nové Město

Tel. 257 042 094, e-mail: arbitr@finarbitr.cz

www.finarbitr.cz

Evidenční číslo:

FA/5680/2014

Spisová značka (uvádějte vždy
v korespondenci):

19/SU/2013

Rozhodnutí o námitkách

Finanční arbitr příslušný k rozhodování sporů podle ustanovení § 1 zákona č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o finančním arbitrovi“), rozhodl podle ustanovení § 16 odst. 2 ve spojení s ustanovením § 24 zákona o finančním arbitrovi a přiměřeným použitím zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), v řízení zahájeném dne 9. 1. 2013 podle § 8 zákona o finančním arbitrovi ve věci ■ (dále též „Navrhovatel“) proti společnosti GE Money Bank, a. s., IČO 25672720, se sídlem Praha 4 – Michle, Vyskočilova 1422/1a, PSČ 140 28, zapsané v obchodním rejstříku vedeném u Městského soudu v Praze, oddíl B, vložka 5403, (dále též „Instituce“), o námitkách účastníků řízení proti nálezu finančního arbitra ze dne 3. 12. 2013, evid. č. 10000/2013, takto:

1. **Námitky navrhovatele, ■, ze dne 17. 12. 2013 a 27. 12. 2013, evid. č. 10669/2013 a evid. č. 10908/2013, se podle ustanovení § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi zamítají a nález finančního arbitra ze dne 3. 12. 2013, evid. č. 10000/2013, se potvrzuje.**
2. **Námitky instituce, GE Money Bank, a.s., IČO 25672720, se sídlem Praha 4 – Michle, Vyskočilova 1422/1a, PSČ 140 28, ze dne 19. 12. 2013, evid. č. 10790/2013, se podle ustanovení § 16 odst. 2 zákona o finančním arbitrovi zamítají a nález finančního arbitra ze dne 3. 12. 2013, evid. č. 10000/2013, se potvrzuje.**

O d ů v o d n ě n í:

1. Předmět řízení před finančním arbitrem a rozhodnutí ve věci nálezem

Navrhovatel se návrhem na zahájení řízení před finančním arbitrem směřujícím proti Instituci domáhal zaplacení částky 2.494,00 Kč z titulu vydání bezdůvodného obohacení, které Instituce měla získat v důsledku neplatného smluvního ujednání o poplatku za vedení úvěrového účtu.

Finanční arbitr v řízení o návrhu shromáždil veškeré podklady, které jsou podle jeho názoru pro posouzení věci relevantní, a zjistil, že Navrhovatel jako spotřebitel ve smyslu ustanovení § 3 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi v pozici úvěrového dlužníka a Instituce jako věřitel podle ustanovení § 3 odst. 1 písm. c) zákona o finančním arbitrovi uzavřeli dne 11. 11. 2008

smlouvu o úvěru označenou jako „*Smlouva o úvěru Konsolidace*“, na základě které se Instituce zavázala za sjednaných podmínek a dohodnutým způsobem poskytnout Navrhovateli peněžní prostředky ve výši 200.000,00 Kč (dále jen „Úvěr“) a vést úvěrový účet č. ■ (dále jen „Úvěrový účet“); Navrhovatel se oproti tomu zavázal Úvěr Instituci ve sjednané době a dohodnutým způsobem vrátit společně s úroky a dále se zavázal k úhradě cen za služby poskytované Institucí v souvislosti s poskytnutím Úvěru, včetně poplatku za vedení úvěrového účtu, jehož výše je sjednána „*dle platného Sazebníku*“ (dále jen „Poplatek za vedení Úvěrového účtu“; citovaná smlouva dále jen „Smlouva o úvěru“).

Smlouvu o úvěru uzavřely strany sporu před nabytím účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „nový občanský zákoník“). Podle § 3028 odst. 1 nového občanského zákoníku se tímto zákonem „*řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí jeho účinnosti*“ přičemž podle odstavce 3 se právní poměry, na které se nevztahuje odstavec druhý (práva osobní, rodinná a věcná) a „*vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona*“ řídí dosavadními právními předpisy. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení současně dodává, že se jedná o ustanovení kogentní povahy přejímající myšlenku § 763 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013, které vyjadřuje zásadu, že zákony nepůsobí nazpět. Právní poměry založené smlouvami se mají podle třetího odstavce § 3028 nového občanského zákoníku spravovat dosavadními právními předpisy až do svého zániku, a to především s ohledem na zásadu právní jistoty smluvních stran, které smlouvu uzavřely za určitých podmínek a v určitém právním prostředí a nemohly předpokládat, že dojde ke změně právní úpravy.

Při posuzování platnosti závazkových vztahů ze Smlouvy o úvěru, jejích ustanovení a práv a povinností z nich plynoucích proto finanční arbitr v nálezu aplikoval a i v tomto rozhodnutí bude vycházet z právní úpravy účinné v době před novým občanským zákoníkem, tedy z příslušných ustanovení zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném ode dne uzavření Smlouvy o úvěru do 31. 12. 2013 (dále jen „občanský zákoník“), a zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění účinném ode dne uzavření Smlouvy o úvěru do 31. 12. 2013 (dále jen „obchodní zákoník“).

Součástí posuzovaného úvěrového vztahu se současně v souladu s § 273 odst. 1 obchodního zákoníku staly všeobecné obchodní podmínky GE Money Bank, a. s., z 1. listopadu 1999, a to ve znění účinném ode dne 1. 7. 2008 do dne 31. 12. 2008 (dále jen Všeobecné obchodní podmínky“), a dále zejména Sazebník cen za peněžní a obchodní služby pro fyzické osoby – nepodnikatele platný od 18. 10. 2008, a to ve znění účinném ode dne 18. 10. 2008 do dne 8. 4. 2009 (dále jen „Sazebník“). Jelikož smluvní ujednání zakládající oprávnění Instituce měnit Všeobecné obchodní podmínky a Sazebník v průběhu trvání úvěrového vztahu nebylo platně sjednáno, nestaly se pozdější verze těchto smluvních dokumentů součástí úvěrového vztahu. Finanční arbitr proto při posuzování sporu zohlednil pouze text Všeobecných obchodních podmínek a Sazebníku se všemi důsledky z toho plynoucími.

Finanční arbitr pečlivě zkoumal důkazní prostředky předložené stranami sporu a vážil veškerá tvrzení a vyjádření účastníků řízení tak, aby dostal své povinnosti rozhodovat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně, spravedlivě a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem o finančním arbitrovi a zvláštními právními předpisy. Finanční arbitr při posuzování platnosti smluvního ujednání o Poplatku za vedení Úvěrového účtu zejména zkoumal, zda je příslušné ujednání úvěrové smlouvy srozumitelné a určité, zda se nepřičí zákonu či dobrým mravům a zda splňuje veškeré požadavky kladené na smluvní ujednání ve spotřebitelských smlouvách.

Finanční arbitr na základě shromážděných podkladů dospěl k závěru, že není dán důvod pro vyslovení neplatnosti ujednání o Poplatku za vedení Úvěrového účtu. Současně, s ohledem na skutečnost, že jednostranné změny smluvních podmínek, zejména Sazebníku, nespĺnily zákonné požadavky pro jejich platnost, byly veškeré platby Poplatku za vedení Úvěrového účtu, které byly Navrhovatelem zaplacený ve výši převyšující částku sjednanou na počátku úvěrového vztahu, provedeny na základě neplatného právního úkonu. Instituce se tak co do výše rozdílu mezi skutečně zaplacenými částkami a původně sjednanou částkou ve smyslu § 451 odst. 2 občanského zákoníku na účet Navrhovatele bezdůvodně obohatila.

Finanční arbitr proto v souladu s § 15 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi svým nálezem v části návrhu Navrhovatele vyhověl a ve zbytku jej zamítl.

3. Námítky Navrhovatele

Navrhovatel nesouhlasí se závěry finančního arbitra uvedenými v nález, resp. s výrokem II. nález, neboť „*Instituce neměla důvod si účtovat poplatek za vedení Úvěrového účtu, v současné době si tento poplatek již neúčtuje*“ a žádá finančního arbitra, aby jeho návrhu vyhověl zcela.

Navrhovatel rozporuje zejména závěr, že Poplatek za vedení Úvěrového účtu zahrnuje též službu „*informování o nastalém prodlení respektive o aktuální výši dluhu, prostřednictvím SMS či telefonického hovoru*“, neboť za tuto službu si Instituce již účtuje částku 250,- Kč. Navrhovatel se domnívá, že Instituce by si jinak přece nemohla účtovat 250,- Kč „*pouze za zaslání jedné upomínky (dopisu) v ceně poštovního 13,- Kč a doporučeného dopisu 29,- Kč*“, neboť taková praxe by byla jistě v rozporu s dobrými mravy. Částka 250,- Kč proto zahrnuje též upomínání prostřednictvím SMS, telefonu a dalšími kanály.

Navrhovatel se dále ohrazuje proti závěru finančního arbitra a v nález uvedenému tvrzení Instituce ohledně prodlení Navrhovatele se splácením svých závazků ze Smlouvy o úvěru. Navrhovatel tvrdí, že se nikdy nedostal do prodlení, navíc má ke svému běžnému účtu zřízen „*FLEXIKREDIT (povolené přečerpání běžného účtu) až do částky 30.000,- Kč*“, který nikdy nevyčerpal, Instituce si tak „*mohla splátku vždy a včas strhnout*“, neboť „*měl dle úvěrové smlouvy zřízeno inkaso a Instituce si tak splátku brala sama*“. Navrhovatel připustil, že za dobu trvání úvěrového vztahu připadlo datum splatnosti pravidelné měsíční splátky na den pracovního volna, v takovém případě si Instituce splátku z účtu odepsala až v následující pracovní den, na výpisu z účtu však bylo vždy uvedeno, že splátka proběhla k 15. dni v měsíci, Navrhovatel tak za nějaké případné zpoždění se splátkou nemůže nést odpovědnost.

Navrhovatel na podporu svých tvrzení v řízení o námitkách nepředložil žádné důkazy.

5. Námítky Instituce

Instituce nesouhlasí s výroky I. a III. nález finančního arbitra, kterými finanční arbitr uložil Instituci povinnost zaplatit Navrhovateli částku ve výši 605,- Kč a v souladu s § 17a zákona o finančním arbitrovi též sankci ve výši 15.000,- Kč.

Instituce rozporuje zejména závěry finančního arbitra týkající se neplatnosti jednostranných změn prováděných Institucí ve smluvní dokumentaci, možnosti finančního arbitra posuzovat platnost takových změn ex officio a „*možnosti přímé aplikace Směrnice rady 93/13/EHS, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „Směrnice“)* na právní vztahy podle českého právního řádu“.

Směrnice Rady 93/13/EHS, ze dne 5. dubna 1993, o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „Směrnice 93/13/EHS“), sice ukládá členským státům zajistit, aby spotřebitel nebyl nepřiměřenými smluvními podmínkami vázán, avšak stanoví tak pouze co do cíle, naopak způsob, jakým tak má být učiněno, ve Směrnici 93/13/EHS uveden není. Český zákonodárce pak zvolil takovou „konstrukc[i], která zachovává autonomii vůle smluvních stran“ (rozuměj relativní neplatnost nepřiměřeného smluvního ujednání, kdy na nepřiměřené smluvní ujednání je nahlíženo jako na platné, dokud se jeho neplatnosti spotřebitel sám nedovolá, je tedy na něm, zda tak učiní či nikoli).

Cíl Směrnice 93/13/EHS byl zpřesňován až následně výkladovou praxí, v důsledku čehož byla i koncepce relativní neplatnosti shledána jako nevyhovující. Český zákonodárce pak napravil závadný stav tím, že byla „s účinností od 1. 8. 2010 (tedy až po datu sjednání smlouvy o úvěru) provedena změna § 55 občanského zákoníku, podle které jsou nepřiměřené podmínky považovány za absolutně neplatné“.

Finanční arbitr však svým výkladem (rozuměj posouzení smluvního ujednání o oprávnění Instituce k provádění jednostranných změn ve smluvní dokumentaci z hlediska jejich přiměřenosti z úřední povinnosti) přiznal Směrnici 93/13/EHS de facto přímou aplikovatelnost, ačkoli takový postup porušuje základní právní principy, když směrnice obecně je závazná pro členské státy, nikoli jednotlivce, a to pouze co do svého cíle, volba formy a prostředků jeho provedení však zůstává na uvážení členského státu.

Instituce je toho názoru, že „[m]ožnost použít eurokonformního výkladu práva EU je ... omezena zákazem interpretace contra legem, neboť i eurokonformní výklad musí dodržovat základní principy právního řádu - princip důvěry v právo, právní jistotu a ochranu nabytých práv“. Instituce na podporu tohoto názoru odkazuje mimo jiné na rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 10. 4. 1984, sp. zn. C-14/83, ve věci Sabine von Colson a Elisabeth Kamann proti Land Nordrhein-Westfalen, ve kterém Evropský soudní dvůr vyslovil závěr, že „vnitrostátnímu soudu přísluší vykládat a uplatňovat právní předpisy přijaté za účelem provádění směrnice v souladu s požadavky práva Společenství v celém rozsahu, v němž mu vnitrostátní právo poskytuje určitý prostor pro uvážení“.

Ve vztahu ke smluvnímu ujednání zakládajícímu oprávnění Instituce jednostranně měnit smluvní dokumentaci pak Instituce dodává, že Navrhovatel byl o této možnosti informován již v průběhu kontraktačního procesu, přesto Smlouvu o úvěru uzavřel a jejím podpisem potvrdil též to, že obdržel Všeobecné obchodní podmínky a Sazebník a že s nimi bez výhrad souhlasí. Podle Instituce „lze tedy dovodit, že před podpisem smlouvy byl srozuměn (rozuměj Navrhovatel) s možností Instituce jednostranně měnit smluvní ujednání a tyto shledal jako vyhovující“. Instituce současně dodává, že její smluvní dokumentace je zpracována čitelně a přehledně s logickým uspořádáním, spotřebitelská smluvní ujednání ve Všeobecných obchodních podmínkách pak nejsou psána písmem menší velikosti než okolní text a nevzbuzují dojem nepodstatného charakteru.

Instituce tak ve vztahu k Navrhovateli nezneužila postavení silnější strany smlouvy, nevyužila nátlaku ani se nedopustila podvodného jednání, když oprávnění Instituce jednostranně měnit smluvní dokumentaci bylo obsaženo právě ve Všeobecných obchodních podmínkách. Podle Instituce se jedná o praxi zavedenou obecně v obchodním styku, když „právo jednostranných změn je totiž zejména v déletrvajících smluvních vztazích obvyklým smluvním ujednáním, a to nejenom v bankovníctví. Podle názoru Instituce jej klienti ve všeobecných obchodních podmínkách různých druhů služeb očekávají“.

Finanční arbitr dále podle názoru Instituce nezohlednil fakt, že Navrhovatel sám zvážil jednotlivé nabídky na trhu a pokud by mu text Smlouvy o úvěru, resp. konkrétní smluvní

ujednání nevyhovovala, nemusel Smlouvu o úvěru podepsat. I průměrný spotřebitel, jehož koncepci finanční arbitr v nálezu zvolil, si je podle názoru Instituce „vědom povinnosti přistupovat zodpovědně ke sjednávání úvěru a povinnosti seznámit se se smluvními ujednáními“.

Instituce se domnívá, že finanční arbitr očekával ve smluvní dokumentaci uvedení relevantního důvodu pro jednostrannou změnu smluvních podmínek, ačkoli Navrhovatel žádné „*takovéto očekávání ... neměl*“. Finanční arbitr učinil „*závěr o jejich neplatnosti pouze na základě formálního posouzení smluvních ujednání*“, když nevzal v úvahu fakt, že Instituce nezneužívá provádění jednostranných změn smluvní dokumentace, naopak tyto provádí ve prospěch obou smluvních stran, a že tyto změny vždy s dostatečným předstihem, včetně uvedení nové výše příslušných poplatků, klientům komunikuje. V případě déletrvajících smluvních vztahů nelze předjímat, z jakých důvodů bude nutné jednostranné změny provádět, a je proto nutné umožnit „*pružnou reakci na změny podmínek, za nichž je příslušné plnění poskytováno, a to na takové změny, které nelze dopředu zcela konkrétně předvídat a tedy musí být definovány s jistou mírou obecnosti*“. Instituce jednostranné změny provádí zejména v případě, kdy rozšiřuje okruh služeb, které klientům poskytuje, funkčnost stávajících produktů, provádí systémové změny nebo reaguje na změny „*právního prostředí v ČR*“. Skutečnost, že Navrhovatel jednostranné změny akceptoval a že tedy došlo k zavedení praxe mezi Navrhovatelem a Institucí ve smyslu § 266 odst. 3 obchodního zákoníku, pak Instituce opírá o následné chování Navrhovatele, který platil Poplatek za vedení Úvěrového účtu ve změněné výši a nikdy ničeho proti jednostranným změnám nenamítal.

Instituce dále nesouhlasí se zjištěním finančního arbitra, že Navrhovatel by nemohl na pro něj nepříznivou jednostrannou změnu smluvních podmínek reagovat a bez uvedení odkazu na konkrétní smluvní ujednání uvádí, že Navrhovatel je v takovém případě oprávněn „*smluvní vztah bez sankce ukončit s tím, že v souvislosti s ukončením nejsou účtovány žádné sankce ani jakékoli poplatky (tento proces je zcela v souladu s čl. 2 odst. b přílohy Směrnice). Pokud by klient nebyl schopen ukončený závazek splácet, může být s klientem sjednána dohoda o splátkách, případně poskytn[...]*ut konsolidační úvěr s účelem refinancování závazku*“.*

Finanční arbitr při posuzování přiměřenosti smluvního ujednání o oprávnění Instituce jednostranně měnit smluvní podmínky nezohlednil skutečnost, že Směrnice 93/13/EHS stanoví určitá kritéria, podle kterých musí být mimo jiné přihlédnuto k povaze zboží a služeb, době a podmínkám doprovázejícím uzavření smlouvy, dalším podmínkám smlouvy, zda poskytovatel služeb jedná poctivě a přiměřeně s druhou smluvní stranou. Finanční arbitr nezohlednil, že Smlouva o úvěru je „*finanční službou, a to s dobou splatnosti 84 měsíců, nikoli smlouvou o prodeji a koupi věci, kde posuzování nepřiměřenosti podmínek musí být odlišné, a to s přihlédnutím k délce trvání smluvního vztahu a zvláštní odpovědnosti Instituce jako banky, aby nedošlo k poškozování finančních zájmů spotřebitelů*“.

Finanční arbitr podle Instituce v nálezu rovněž nezohlednil, a tudíž jej akceptoval, fakt, že Navrhovatel „*podal návrh na zahájení řízení s největší pravděpodobností v souvislosti s razantní mediální kampaní vedenou tzv. poplatkovými iniciativami výhradně proti bankám s cílem je poškodit*“.

Ochrana spotřebitele by pak podle názoru Instituce měla směřovat zejména do před-smluvní vyjednávací fáze a neměla by tak nahrazovat faktickou autonomii vůle spotřebitele svobodně se rozhodnout, zda navrhovaná smluvní ujednání odpovídají jeho požadavkům a potřebám. Stát by měl vytvářet právní a institucionální rámec pro řádné informování a rozhodování spotřebitele, a to pro fázi uzavírání smlouvy, aby nedošlo k podvodnému jednání, nátlaku apod., zásahy státu do již existující uzavřené smlouvy by měly být spíše omezené. Instituce v této souvislosti odkazuje na nález Ústavního soudu České republiky ze dne 10. 4. 2014,

sp. zn. III. ÚS 3725/13 (dále jen „nález Ústavního soudu“), ve kterém Ústavní soud výše nastíněné úvahy vyjádřil.

Instituce opakuje, že předmětem sporu není vrácení bezdůvodného obohacení Instituce z důvodu údajné neplatnosti jednostranných změn smluvních ujednání, ale vrácení údajného bezdůvodného obohacení z důvodu tvrzené neplatnosti smluvních ujednání o Poplatku za vedení Úvěrového účtu, neboť Navrhovatel v souvislosti s vedením Úvěrového účtu nezískává žádné služby.

Tvrzení finančního arbitra o počtu provedených změn Sazebníku považuje Instituce za zavádějící, neboť ne všechny provedené změny se týkaly úvěrového vztahu s Navrhovatelem. Instituce nesouhlasí s názorem finančního arbitra, že ve Smlouvě o úvěru byla chybně uvedena roční procentní sazba nákladů (dále jen „RPSN“), neboť podle Instituce je *„způsob výpočtu RPSN... v souladu s právní úpravou platnou v době sjednání úvěru a se zavedenou praxí na bankovním trhu“*. Instituce byla při provádění jednostranných změn ve smluvní dokumentaci zároveň podpořena *„rozhodovací praxí soudů a zohledňovala ... předvídatelnost následných rozhodnutí soudů“*. V případech, kdy soudy rozhodovaly otázky související s obdobnými smlouvami, a to včetně tzv. poplatkových sporů, nikdy neshledaly neplatnost provedených změn včetně navýšení poplatků.

Instituce namítá, že Navrhovatel v řízení neposkytl finančnímu arbitrovi potřebnou součinnost, neboť nevyličil všechny rozhodné skutečnosti a řádně neoznačil, čeho se v řízení domáhá. Skutečnost, že *„úmysl Navrhovatele není znám ve vztahu ke konkrétním službám“* nebyla podle názoru Instituce důvodem pro *„konstrukci průměrného spotřebitele provedenou Finančním arbitrem“*, nýbrž měla vést k zastavení řízení podle § 14 písm. b) zákona o finančním arbitrovi.

Ačkoli Instituce nepodala námitky proti výroku II. nálezu, považuje za důležité se vyjádřit též k příslušné části odůvodnění nálezu, a to v tom smyslu, že Navrhovatel mohl být o stavu úvěrového vztahu informován nejen prostřednictvím internetového bankovníctví, ale též prostřednictvím obchodních míst Instituce, zákaznického servisu či útvaru Back office Instituce. Navrhovatel mohl dále kdykoli požádat o tabulku umožnění, kterou Instituce poskytovala klientům bez poplatku ještě před účinností zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, navíc je 1x ročně o stavu úvěrového vztahu informován prostřednictvím výpisu z běžného účtu. Instituce nesouhlasí se závěry finančního arbitra, že internetové bankovníctví není kryto Poplatkem za vedení Úvěrového účtu, neboť za něj neúčtuje žádný další poplatek. Instituce odmítá, že by možnost nahlížení na Úvěrový účet skrze internetové bankovníctví nebyla nikde ve smluvní dokumentaci sjednána (poznámka finančního arbitra – Instituce odkazuje na jí předložený Uživatelský manuál), stejně tak, že označení konta Genius Gratis by mohl být klamavým označením, neboť za jeho vedení, a to včetně vedení internetového bankovníctví, Instituce neúčtuje žádný poplatek.

Závěrem Instituce odkazuje na telefonický hovor, který vedla s Navrhovatelem dne 4. 6. 2012, v jehož rámci Navrhovatel na výslovný dotaz Instituce, zda je s využíváním sjednaných produktů a služeb spokojený, odpověděl, že ano. Finanční arbitr měl v rozhodnutí tuto skutečnost podle názoru Instituce též zhodnotit.

6. Vyjádření Navrhovatele k námitkám Instituce

Navrhovatel nesouhlasí s žádnou ze vznesených námitek Instituce ani s jejich odůvodněním. K námitce Instituce o akceptaci jednostranného navýšení Poplatku za vedení Úvěrového účtu Navrhovatelem, kterou Instituce dovozuje ze skutečnosti, že Navrhovatel zvýšený poplatek

pravidelně hradil, Navrhovatel uvádí, že Instituce „*si splátku ... strhávala sama inkasem z běžného účtu a nebyla tak jiná možnost*“. V případě, že by Navrhovatel nesouhlasil, musel by smlouvu ukončit, přičemž takový krok je ze strany Instituce sankcionován, když Navrhovatel by musel „*splatit všechny závazky včetně 4 % sankce za předčasné splacení včetně úroků ke dni skončení smlouvy*“.

Navrhovatel je dále toho názoru, že poskytl v řízení finančnímu arbitrovi veškerou potřebnou součinnost a návrh dostatečně doplnil. Námitka Instituce, že by řízení mělo být zastaveno podle § 14 písm. b) zákona o finančním arbitrovi, je proto neopodstatněná a účelová.

Tvrzení Instituce, že Navrhovatel je 1x ročně informován o stavu Úvěrového účtu zdarma automaticky bez žádosti Navrhovatele prostřednictvím výpisu z běžného účtu, není pravdivá, neboť Navrhovatel nikdy takovou informaci nedostal. Navrhovatel dále souhlasí se závěry finančního arbitra, že Poplatkem za vedení Úvěrového účtu nemůže být kryto ani poskytování služeb přímého bankovníctví.

Navrhovatel ve vztahu k Institucí uvedenému telefonickému hovoru ze dne 4. 6. 2012 konstatuje, že tento hovor byl všeobecného charakteru a účelově veden tak, aby „*bylo vše zodpovězeno kladně*“, a nemůže proto být považován za důkaz spokojenosti.

7. Vyjádření Instituce k námitkám Navrhovatele

Instituce uvádí, že již v řízení o návrhu opravila svou předchozí informaci o prodlení Navrhovatele, když v pozdějším vyjádření sdělila, že u Navrhovatele neeviduje žádnou platbu v prodlení a že mu z tohoto důvodu nebyla odeslána žádná upozornění.

Instituce souhlasí s názorem finančního arbitra vysloveným v nálezu, že „*informování o nastalém prodlení prostřednictvím SMS či telefonického hovoru je službou, která odpovídá představě průměrného spotřebitele o vedení úvěrového účtu, resp. správě úvěru, za niž je hrazen poplatek za vedení úvěrového účtu*“.

Instituce opakuje, že vymáhací proces má několik fází, přičemž Instituce klade důraz na to, aby byl klient co nejrychleji informován o nastalém prodlení. Instituce tak činí prostřednictvím SMS, telefonátů, emailů a dopisů, za které neúčtuje žádné poplatky, neboť je zájmem jak Instituce, tak příslušného klienta, aby se o prodlení dozvěděl včas a mohl tak co nejrychleji dlužnou částku zaplatit. Pokud však klient na tyto výzvy Instituce „*neraguje a prodlení trvá, je zahájen standardní vymáhací proces, v rámci kterého jsou odesílány již zpoplatněné výzvy*“.

8. Řízení o námitkách

Finanční arbitr podle § 12 odst. 1 zákona o finančním arbitrovi rozhoduje podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu s tímto zákonem a zvláštními právními předpisy.

Podle § 12 odst. 3 zákona o finančním arbitrovi není finanční arbitr vázán návrhem a aktivně opatřuje důkazy; při svém rozhodování vychází ze skutkového stavu věci a volně hodnotí shromážděné důkazy.

Finanční arbitr ty z námitek Navrhovatele nebo Instituce, které směřují proti výrokové části napadeného nálezu, posoudil jako přípustné podle ustanovení § 81 a 82 správního řádu a uvážil o nich takto.

8.1. *Součinnost Navrhovatele*

Finanční arbitr vyzval Navrhovatele v řízení o návrhu k odstranění nedostatků návrhu a Navrhovatel tyto nedostatky v rozsahu, který byl v jeho možnostech, také odstranil, když odpověděl na otázky položené finančním arbitrem a předložil požadované dokumenty jako například Sazebník, tabulku umoření a výpisy z běžného účtu Navrhovatele, ze kterých je patrné, kolik Navrhovatel na Poplatku za vedení Úvěrového účtu Instituci skutečně zaplatil. V případě, že by finanční arbitr shledal, že Navrhovatel nedostatečně vylíčil rozhodné skutečnosti nebo že by bylo nutné, aby označil nebo předložil další důkazy či důkazní prostředky, které si finanční arbitr nemohl opatřit jinak, vyzval by za tímto účelem finanční arbitr Navrhovatele znovu.

Finanční arbitr je toho názoru, že v řízení o návrhu Navrhovatele shromáždil relevantní podklady pro řádné a objektivní posouzení věci, a to i za poskytnutí součinnosti Navrhovatele. Vyvozovat z konstatování, že nebyla zjištěna vůle Navrhovatele co do rozsahu a obsahu konkrétních jednotlivých služeb, které Instituce měla poskytovat za Poplatek za vedení Úvěrového účtu, závěr, že Navrhovatel neposkytl v řízení potřebnou součinnost, je mylné, neboť finanční arbitr totiž i bez tohoto zjištění mohl spor objektivně rozhodnout, a to za využití zákonem za tímto účelem přímo předvídaných výkladových pravidel, která ostatně musel aplikovat proto, že Instituce konkrétní obsah smluvního ujednání o Poplatku za vedení Úvěrového účtu ve Smlouvě o úvěru explicitně neuvedla, ačkoli její text sama koncipovala. Úmysl Instituce co do obsahu a rozsahu služeb, které měly být Poplatkem za vedení Úvěrového účtu kryty, proto nemusel být Navrhovateli, ani jinému klientovi Instituce znám.

V případě, kdy nelze s jistotou určit, jak projev vůle Instituce vnímal v konkrétní situaci Navrhovatel nebo jak by jej v obdobném případě vnímal jiný spotřebitel, je nutné ve smyslu ustanovení § 266 odst. 2 obchodního zákoníku projev vůle vykládat „*podle významu, který by mu zpravidla přikládala osoba v postavení osoby, které byl projev vůle určen*“. Finanční arbitr si proto za účelem zjištění, jaký je obsah smluvního ujednání o Poplatku za vedení Úvěrového účtu, vystačil s představou průměrného spotřebitele.

8.2. *Obsah smluvního ujednání o Poplatku za vedení Úvěrového účtu*

Instituce skutečně oceňuje upomínku samostatně v Sazebníku, a to částkou 250,- Kč. Ze slovního označení této položky jako „*zaslání upomínky*“ je však zřejmé, že se jedná o ocenění pouze jednorázového úkonu Instituce spočívajícího ve vyhotovení a zaslání právě jedné upomínky. Jazykovým výkladem použitých slov pak nelze dovodit, že by uvedená cena měla zpoplatnit též případné další upozorňování na prodlení za využití jiných komunikačních prostředků jako je telefon, SMS či email, jak tvrdí Navrhovatel.

Vzhledem k částce (250 Kč), která je klientům Instituce za každý jeden úkon zaslání upomínky účtována, lze mít za to, že primární funkcí těchto upomínek je klienta sankcionovat za významnější neplnění smluvních povinností, nikoli nahradit náklady, které Instituce s vyhotovením a zasláním upomínky vzniknou. Závěr o sankční povaze upomínek pak podporuje též nastavený vymáhací proces Instituce, kdy tato odesílá upomínky až po několika dnech trvání prodlení v situaci, kdy ostatní způsoby kontaktování klienta selhávají. Upomínky proto nelze považovat za službu, kterou by Instituce klientovi poskytovala v rámci vedení úvěrového účtu, resp. spravování úvěru (*poznámka finančního arbitra - jedná se o stejný soubor služeb souvisejících s poskytnutím, čerpáním a splácením úvěru bez ohledu na konkrétní slovní označení, proto i nadále v textu bude používáno slovní spojení vedení úvěrového účtu a spravování úvěru promiscue*).

I v případě, že by zaslání upomínky bylo kvalifikováno jako služba, finanční arbitr již v nálezu dovedl a v tomto rozhodnutí tento závěr potvrzuje, že pokud Instituce nějakou ze služeb samostatně zpoplatňuje v Sazebníku nebo prezentuje, že službu poskytuje „zdarma“, „gratis“ nebo „bez poplatku“, nemůže za takovou službu účtovat další cenu, byť jako součást jiného poplatku, v posuzovaném případě Poplatku za vedení Úvěrového účtu. Stejný závěr pak platí o službách, které musí být Navrhovateli poskytnuty ze zákona zdarma (viz tabulku umoření, kterou je Instituce povinna s účinností od 1. 1. 2011 poskytovat bezplatně na základě ustanovení § 7 odst. 4 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, resp. § 7 odst. 5 tohoto zákona ve znění zákona č. 43/2013 Sb.).

Upozorňování na prodlení prostřednictvím telefonu, SMS a emailu pak představuje služby, které Instituce svým klientům poskytuje v rámci spravování úvěru za Poplatek za vedení Úvěrového účtu a které úvěrový dlužník rovněž očekává v případě, že pravidelně tento poplatek hradí (*poznámka finančního arbitra - finanční arbitr provedl v nálezu detailní rozbor představy průměrného spotřebitele v pozici úvěrového dlužníka*).

Závěr o neurčitosti smluvního ujednání o poplatku by nebylo možno učinit ani v případě, že by finanční arbitr dospěl k opačnému závěru, neboť jak již finanční arbitr uvedl v nálezu, služba upozornění na prodlení je pouze jednou ze služeb, nikoli tedy službou jedinou, kterou Instituce poskytuje za Poplatek za vedení Úvěrového účtu.

Finanční arbitr opakuje, že v řízení o návrhu zjistil, že Instituce pro Navrhovatele dále zajišťuje zejména včasnou úhradu pravidelných splátek úvěru, což ostatně Navrhovatel v námitkách sám potvrdil, a souvisejících poplatků.

Navíc, v průběhu tohoto řízení Nejvyšší soud České republiky ve svém sjednocujícím stanovisku ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. CpjN 203/2013, na rozdíl od finančního arbitra, konstatoval, že (použito pro projednávaný spor) mezi služby, které Instituce Navrhovateli poskytuje v rámci správy úvěru, tedy v projednávaném sporu za Poplatek za vedení Úvěrového účtu, lze zahrnout též poradenství a klientský servis, tedy veškeré další činnosti, které si lze představit v souvislosti se správou úvěru a které mohou být poskytovány ať již v rámci pobočkové sítě nebo prostřednictvím zákaznických telefonických linek, emailu atd.

Finanční arbitr proto z výše uvedených důvodů námitky Navrhovatele odmítá.

8.3. Zkoumání přiměřenosti smluvních podmínek ex officio

Právní úprava účinná v době sjednání Smlouvy o úvěru skutečně přiznávala nepřiměřeným smluvním ujednáním ve spotřebitelských smlouvách relativní neplatnost. Nepřiměřené smluvní ujednání obsažené ve Smlouvě o úvěru tak mělo být platné potud, pokud se jeho neplatnosti spotřebitel nedovolal. Prohlášení jakéhokoli smluvního ujednání za nepřiměřené tak podle litery zákona nebylo možné bez uvědomění si této skutečnosti a následného namítnutí neplatnosti smluvního ujednání spotřebitelem. A to navzdory textu Směrnice 93/13/EHS, která ve svém článku 6 odst. 1 uložila členským státům povinnost zajistit takový právní rámec, podle kterého „*nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou ... pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek*“, přičemž tyto podmínky by neměly spotřebitele vázat bez dalšího.

Jak finanční arbitr uvedl již v nálezu, Evropský soudní dvůr při zkoumání Směrnice 93/13/EHS judikoval, že jejího cíle nemůže být dosaženo v případě takové vnitrostátní právní úpravy, která by spotřebitele zavazovala, aby se neplatnosti nepřiměřené smluvní podmínky

nejprve sám aktivně dovolal. Efektivní ochrany spotřebitele může být dosaženo pouze tehdy, pokud národní soud disponuje oprávněním posoudit smluvní podmínky ex offio.

Evropský soudní dvůr své závěry odůvodňuje tím, že nerovné postavení spotřebitele vůči prodejci zboží nebo poskytovateli služeb lze napravit pouze „zásahem zvenčí“, neboť spotřebitel si nemusí vždy nepřiměřenost smluvních podmínek, byť mnohdy v důsledku neznalosti práva, ani uvědomit (srov. rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 27. 6. 2000 ve věcech Océano Grupo Editorial SA v Roció Murciano Quintero (C-240/98) a Salvat Editores SA v José M. Sánchez Alcón Prades (C-241/98), José Luis Copano Badillo (C-242/98), Mohammed Berroane (C-243/98) and Emilio Viñas Feliú (C-244/98), bod 26, 27 a 29).

V rozhodnutí ze dne 21. 11. 2002 ve věci Cofidis SA v Jean-Louis Fredout (C-473/00) Evropský soudní dvůr posuzoval otázku, zda nepřiměřenost smluvních podmínek ve spotřebitelských smlouvách může národní soud posuzovat ex offio i v případě, že podle vnitrostátního práva uplynula prekluzivní lhůta pro takové posouzení. Evropský soudní dvůr navázal na své předchozí rozhodnutí ve spojených věcech C-240/98 až C-244/98 a upřesnil, že ustanovení článku 6 odst. 1 Směrnice 93/13/EHS přímo brání takovému vnitrostátnímu právnímu předpisu, který by soudu zakazoval posoudit nepřiměřenost smluvních podmínek po uplynutí určité lhůty, ve které by spotřebitel nenamítal nepřiměřenost smluvní podmínky, a to byť opět v důsledku neznalosti práva nebo z důvodu, že by byl odrazen náklady případného soudního řízení.

Případné přetrvávající pochybnosti o tom, zda je přípustná taková transpozice Směrnice 93/13/EHS, která by omezovala ochranu spotřebitele nebýt nepřiměřenými podmínkami vázán, ať již požadavkem dovolávat se nepřiměřenosti smluvních podmínek, nebo omezením práva národního soudu zkoumat přiměřenost smluvních podmínek ex offio, rozptýlil Evropský soudní dvůr svým rozhodnutím ze dne 4. 6. 2009 Pannon GSM Zrt. v Erzsébet Sustikné Györfi (C-243/08), na které odkázal finanční arbitr již v nálezu a kterým Evropský soudní dvůr postavil zcela najisto, že článek 6 odst. 1 Směrnice 93/13/EHS „*musí být vykládán v tom smyslu, že spotřebitel není zneužívající smluvní klauzuli vázán a že v tomto ohledu není nezbytné, aby tuto klauzuli nejprve úspěšně napadl. Vnitrostátní soud má povinnost posoudit z úřední povinnosti zneužívající charakter smluvní klauzule, pokud má k dispozici informace o právním a skutkovém stavu, které jsou pro tyto účely nezbytné*“ (srov. výrok 1 a 2 rozhodnutí C-243/08).

Českým zákonodárcem zvolený koncept relativní neplatnosti proto bezpochyby odporoval cíli, kterého mělo být dosaženo Směrnicí 93/13/EHS.

Evropská komise z tohoto důvodu zahájila v roce 2007 proti České republice tzv. řízení o porušení smlouvy a v roce 2009 zahájila druhou fázi tohoto řízení, neboť Česká republika neuvedla své vnitrostátní předpisy do souladu s evropským právem (viz tiskovou zprávu Evropské komise ze dne 8. 10. 2009, dostupnou například na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-09-1451_cs.htm [citováno dne 15. 7. 2014]). Závadný stav napravila až změna občanského zákoníku, resp. jeho ustanovení § 56, provedená zákonem č. 155/2010 Sb., kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů, který s účinností od 1. 8. 2010 zavedl absolutní neplatnost nepřiměřených smluvních ujednání.

Zásadní otázkou, kterou musel posoudit i finanční arbitr, je, jak má postupovat český soud, který si je vědom závazného výkladu Směrnice 93/13/EHS provedeného Evropským soudním dvorem, v případě, že posuzuje spor ze smlouvy uzavřené před 1. 8. 2010, tedy v situaci, kdy

mu vnitrostátní právní předpis výslovně neukládá posoudit přiměřenost smluvní podmínky ex offo.

Autoři odborného článku, který na podporu svých tvrzení označila Instituce a který se zabývá právě mimo jiné otázkou, jak má postupovat národní soud v případě, že vnitrostátní právní předpis je v rozporu s textem a cíli evropské směrnice, tedy nikoli nařízení jako jediného přímo aplikovatelného evropského předpisu, jsou toho názoru, že soud by měl v takovém případě podat Soudnímu dvoru Evropské unie předběžnou otázku, „*kteřá by směřovala k možnosti (podmínkám) prolomení zákazu interpretace implementovaných právních předpisů contra legem*“, neboť i Evropský soudní dvůr judikoval, že „*povinnost vnitrostátního soudu přihlížet k obsahu směrnice, pokud vykládá a používá relevantní pravidla vnitrostátního práva, je (...) omezena obecnými právními zásadami, zejména zásadou právní jistoty a zásadou zákazu zpětné účinnosti, a nemůže sloužit jako základ pro výklad vnitrostátního práva contra legem*“ (autoři článku odkazují na rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 4. 7. 2006 ve věci Konstantinos Adeneler and Others v Ellinikos Organismos Galaktos (ELOG) (C-212/04)).

Podání výše nastíněné předběžné otázky však není v tomto případě na místě, neboť odpověď na ni poskytl Evropský soudní dvůr již ve svém rozhodnutí ze dne 6. 10. 2009 ve věci Asturcom Telecomunicaciones SL v Cristina Rodríguez Nogueira (C-40/08). Španělský soud Juzgado de Primera Instancia n° 4 de Bilbao měl pochybnosti o slučitelnosti práva Společenství a vnitrostátního procesního pravidla, podle kterého se spotřebitel měl aktivně dovolat neplatnosti rozhodčí doložky, která představovala nepřiměřenou smluvní podmínku. V posuzovaném případě však spotřebitel zůstal po celou dobu zcela nečinný a neplatnost nepřiměřené smluvní podmínky nenapadl. Juzgado de Primera Instancia n°4 de Bilbao se proto Evropského soudního dvora ptal, zda „*znamená ochrana spotřebitele podle směrnice 93/13 [...], že soud, který rozhoduje o návrhu na nucený výkon pravomocného rozhodčího nálezu vydaného bez účasti spotřebitele, přezkoumá neplatnost rozhodčí smlouvy i bez návrhu (a to i v případě, že spotřebitel zůstane v tomto ohledu nečinný), a v důsledku toho zruší nález z důvodu, že uvedená smlouva obsahuje nepřiměřenou rozhodčí doložku v neprospěch spotřebitele?*“.

Evropský soudní dvůr odkázal na svoji dosavadní judikaturu k této věci (viz všechna výše citovaná rozhodnutí) a uvažoval též nad tím, do jaké míry může národní soud suplovat nečinnost spotřebitele. Evropský soudní dvůr pak dospěl k závěru, že „*je třeba upřesnit, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 představuje kogentní ustanovení. Mimoto je třeba uvést, že podle judikatury Soudního dvora tato směrnice představuje, jako celek, v souladu s čl. 3 odst. 1 písm. t) ES opatření nezbytné ke splnění poslání svěřených Evropskému společenství, a zvláště ke zvyšování životní úrovně a kvality života v celém Společenství ... vzhledem k povaze a významu veřejného zájmu, ze kterého vychází ochrana, kterou směrnice 93/13 zajišťuje spotřebitelům, je tak třeba konstatovat, že její článek 6 musí být považován za normu rovnocennou vnitrostátním pravidlům, která mají uvnitř vnitrostátního právního řádu status kogentních norem, které soud musí nebo může uplatnit i bez návrhu ... Z toho plyne, že v rozsahu, v němž vnitrostátní soud, k němuž byl podán návrh na nucený výkon pravomocného rozhodčího nálezu, musí podle vnitrostátních procesních pravidel posoudit i bez návrhu rozpor rozhodčí doložky s vnitrostátními kogentními pravidly, musí rovněž i bez návrhu posoudit nepřiměřenost této doložky s ohledem na článek 6 uvedené směrnice, pokud má za tímto účelem k dispozici nezbytné informace o právním a skutkovém stavu*“.

Povinnost národního soudu zkoumat z úřední povinnosti přiměřenost smluvních podmínek je proto dána i za účinnosti takové vnitrostátní právní úpravy, která klade na spotřebitele

požadavek, aby se nepřiměřenosti smluvní podmínky nejprve sám aktivně dovolal. Uvedený závěr pak platí i v případě, kdy spotřebitel sám není v této věci nijak aktivní.

Skutečnost, že se judikatura Evropského soudního dvora může ubírat tímto směrem, bylo možné identifikovat již ve stanovisku generálního advokáta Antonia Tizzana předneseném v řízení vedeném ve věci Ynos Kft. v János Varga (C-302/04). Předmětem tohoto řízení bylo zodpovězení předběžné otázky vznesené maďarským soudem Szombathelyi Városi Bíróság, která se rovněž týkala výkladu článku 6 odst. 1 Směrnice 93/13/EHS a zejména pak oprávnění soudu posoudit nepřiměřenou smluvní podmínku ex offa, ačkoli vnitrostátní právní předpis ukládá spotřebiteli povinnost nepřiměřenost smluvní podmínky nejprve namítnout.

Evropský soudní dvůr ve svém rozhodnutí ze dne 10. 1. 2006 v této věci dospěl k závěru, že není příslušný o předběžné otázce rozhodnout, avšak v případě, že by dospěl k opačnému závěru, rozhodl by pravděpodobně v intencích výše uvedeného stanoviska, ve kterém generální advokát mimo jiné odkazuje na již opakovanou judikaturu Evropského soudního dvora, podle které *„ochrana zajištěná spotřebitelům směrnicí znamená, že vnitrostátní soud [...] je z úřední povinnosti oprávněn posoudit nezákonnost smluvní klauzule“*, a to, vzhledem ke skutkovému stavu posuzované věci, i v situaci, kdy by takový postup byl podle vnitrostátního práva contra legem.

Výše citovaná rozhodnutí tak konkretizují starší rozhodnutí Evropského soudního dvora ze dne 9. 3. 1978 ve věci Amministrazione delle Finanze dello Stato v Simmenthal SpA. (C-106/77), ve kterém Evropský soudní dvůr vyslovil obecný závěr, že národní soud je povinen nepoužít takový vnitrostátní právní předpis, který brání plnému účinku práva Evropské unie, tedy bez ohledu na to, zda se jedná o přímý účinek nařízení nebo zamýšlený cíl stanovený směrnicí. Národní soud tak v takovém případě může učinit ihned, aniž by musel čekat na to, až závadný stav (rozuměj rozpor vnitrostátního práva s právem Evropské unie) národní zákonodárce odstraní.

Finanční arbitr se proto po důkladném posouzení zjištěného skutkového stavu a posouzení nastolené právní otázky přihlásil ke své povinnosti přezkoumat nepřiměřenou smluvní podmínku ex offa i v případě, kdy ustanovení § 56 občanského zákoníku účinného v době sjednání Smlouvy o úvěru předpokládalo pouze relativní neplatnost nepřiměřených smluvních ujednání, tedy tak, jak mu přikazuje Evropský soudní dvůr.

Finanční arbitr tak zvolil postup, který byl aprobován též Ústavním soudem České republiky (srov. v nálezů finančního arbitra citovaný nález ze dne 21. 2. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 19/04, ze dne 2. 12. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 12/08, a ze dne 9. 2. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1/10). Je třeba mít na paměti, že o předmětu sporu, o kterém finanční arbitr rozhodl, může opětovně rozhodnout obecný soud České republiky. Lze předpokládat, že obecný soud by v takovém případě rovněž respektoval závěry Ústavního soudu České republiky.

Námitky Instituce ohledně nepřípustnosti posuzování přiměřenosti smluvních podmínek z úřední povinnosti proto finanční arbitr odmítá.

8.4. *Přímá aplikace Směrnice 93/13/EHS*

Finanční arbitr v této souvislosti opětovně odkazuje na rozhodnutí Evropského soudního dvora ve věci C-40/08, ve kterém Evropský soudní dvůr dal národním soudům návod, jak postupovat v případě, že identifikují nepřiměřenost smluvní podmínky, když *„co se týče důsledků zjištění existence nepřiměřené rozhodčí doložky ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem, k němuž dospěje soudce ... je třeba připomenout, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 ukládá členským státům, aby stanovily, že nepřiměřené podmínky*

nejsou „podle jejich vnitrostátních právních předpisů“ pro spotřebitele závazné ... proto ... předkládajícímu soudu přísluší vyvodit v souladu s vnitrostátním právem veškeré důsledky, které s sebou nese existence nepřiměřené rozhodčí doložky pro rozhodčí nález, za předpokladu, že tato doložka nemůže spotřebitele zavazovat“.

České vnitrostátní právní předpisy jasně stanoví nejen, jaké smluvní podmínky je třeba považovat za nepřiměřené, a demonstrativním výčtem uvádí též příklady takových podmínek, ale stanoví též důsledky, které nastanou v případě, že smluvní podmínka ve spotřebitelské smlouvě je shledána nepřiměřenou. Smluvní podmínka je neplatná, pakliže neprojde tzv. testem přiměřenosti, a pohlíží se na ni, jako by nebyla. Smlouva, již byla taková podmínka součástí, však existuje dál, pokud lze neplatnou část od zbytku smlouvy oddělit (srov. ustanovení § 41 občanského zákoníku). Tímto postupem proto nedochází k aplikaci textu Směrnice 93/13/EHS, nýbrž po vyjasnění procesní otázky týkající se kompetence národního soudu rozhodnout i bez návrhu postupuje národní soud striktně podle příslušné vnitrostátní právní úpravy.

Finanční arbitr proto posuzoval přiměřenost smluvní podmínky z pohledu ustanovení § 55 a 56 občanského zákoníku, tedy podle kritérií a s důsledky, které byly Institucí známy již v době uzavření Smlouvy o úvěru, neboť již v této době byly součástí českého právního řádu. Instituce si proto již při vyhotovení návrhu Smlouvy o úvěru musela být vědoma toho, jaké podmínky jsou ve spotřebitelských smlouvách nepřiměřené, a tudíž nepřípustné. Finanční arbitr přihlížel k textu Směrnice 93/13/EHS pouze co do zajištění eurokonformního výkladu příslušných ustanovení vnitrostátního právního řádu [srov. ustanovení § 56 odst. 3 písm. h) občanského zákoníku a bod 1. písm. j) se zohledněním článku 2 písm. b) přílohy Směrnice 93/13 EHS].

Finanční arbitr proto neshledává námitku Instituce ohledně přímé aplikace Směrnice 93/13/EHS relevantní.

8.5. Přiměřenost ujednání o jednostranných změnách smluvní dokumentace

Jak finanční arbitr rozebral již v nálezu, zavazovaly Navrhovatele podle Smlouvy o úvěru dále také Všeobecné obchodní podmínky a Sazebník účinné v době sjednání Smlouvy o úvěru. Aby mohl finanční arbitr posoudit, zda Instituce účtovala Navrhovatelem rozporované poplatky po celou dobu trvání smluvního vztahu oprávněně (*poznámka finančního arbitra – neboť Navrhovatel požadoval vrátit Poplatek za vedení Úvěrového účtu za delší časové období, v jehož rámci došlo k navyšování Poplatku za vedení Úvěrového účtu*), musel se nutně zabývat otázkou, zda Navrhovatele mohly zavazovat též jakékoli pozdější verze těchto dokumentů či speciální produktové podmínky pro spotřebitelské úvěry.

K tomu, aby mohl finanční arbitr učinit ohledně této otázky relevantní závěr, pak musel posoudit, zda smluvní podmínka zakládající oprávnění Instituce k jednostranným změnám smluvní dokumentace je přiměřená, neboť ustanovení § 56 odst. 3 občanského zákoníku indikuje, že taková smluvní podmínka může být za jistých okolností sjednána i k tíži spotřebitele a nemusí jej proto zavazovat. Finanční arbitr tak příslušné smluvní ujednání podrobil tzv. testu přiměřenosti. Ochrana spotřebitele se totiž neomezuje pouze na předmluvní jednání, avšak jejím cílem je ochránit spotřebitele i po podpisu smlouvy před takovými klauzulemi, jejichž nepřiměřenost si spotřebitel nemusel při podpisu smlouvy ani uvědomit, a to třeba i z důvodu neznalosti svých práv (srov. bod 8.3 tohoto rozhodnutí). Institucí v této souvislosti citovaný nález Ústavního soudu pak ani neříká opak, naopak úkolem státu je podle názoru Ústavního soudu stanovit nejen odpovídající právní rámec pro spotřebitelská smluvní ujednání, avšak i institucionálně zajistit efektivní ochranu spotřebitele

před nepřipustným jednáním silnější smluvní strany, nepřiměřenými podmínkami, klamavým nebo podvodným jednáním apod.

Finanční arbitr však ani ve Smlouvě o úvěru, ani ve Všeobecných obchodních podmínkách, ani v Sazebníku (*opětovná poznámka finančního arbitra – pro posouzení této otázky finanční arbitr musel zkoumat ty verze těchto smluvních dokumentů, které se staly součástí smluvního vztahu ke dni podpisu Smlouvy o úvěru, avšak Instituce opětovně odkazuje na jejich pozdější verze*) nenalezl dostatečné vymezení ani jedné z podmínek, které musí být splněny kumulativně, pakliže má být provádění jednostranných změn v souladu s právem na ochranu spotřebitele, resp. obstat v testu přiměřenosti (srov. zejména § 56 odst. 1 občanského zákoníku, podle kterého „[s]potřebitelské smlouvy nesmějí obsahovat ujednání, která v rozporu s požadavkem dobré víry znamenají k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran“, a odst. 2 uvádějící výčet, které smluvní podmínky se zejména považují za nepřiměřené).

V jakém oddíle těchto smluvních dokumentů by se tyto podmínky nacházely, případně jakým písmem by byly napsány, není proto vzhledem k výše uvedenému závěru ohledně absence obou podmínek současně ve Smlouvě o úvěru rozhodná.

Finanční arbitr provedl a v nálezu detailně prezentoval právní posouzení přiměřenosti smluvního ujednání o jednostranných změnách Smlouvy o úvěru, včetně popisu obsahu jednotlivých smluvních ujednání, a to vše se zohledněním postavení smluvních stran, tedy Navrhovatele jako spotřebitele a Instituce jako podnikatele, jejíž právo svobodně podnikat a usilovat o dosažení zisku finanční arbitr nikterak nezpochybňuje. Finanční arbitr vycházel z řádně zjištěného skutkového stavu, tedy i se zohledněním situace, za které Navrhovatel svůj návrh podával (*poznámka finančního arbitra – skutečnost, že Navrhovatel možná využil aktivit tzv. poplatkových iniciativ, jej nemůže zbavit právní ochrany, finanční arbitr proto i tento spor posuzoval s náležitou péčí tak, jak by jej posuzoval v případě, že by šlo o právě jednoho spotřebitele, který by se v řízení před finančním arbitrem sám o sobě rozhodl hájit svá práva*) a nepovažuje proto za nutné ani účelné veškeré citace, úvahy a závěry v rozhodnutí o námitkách opakovat. Finanční arbitr proto na tomto místě pouze shrnuje a zdůrazňuje nejdůležitější závěry ohledně této otázky.

Finanční arbitr opakuje, spotřebitel v době uzavření spotřebitelské smlouvy musí ve smlouvě nalézt relevantní a pádné důvody, pro které může být tato smlouva případně za dobu trvání smluvního vztahu jednostranně měněna tak, aby se mohl dopředu rozhodnout, zda je pro něj přípustné do takového smluvního vztahu vstoupit i přes riziko, že druhá smluvní strana skutečně využije sjednaného oprávnění smluvní ujednání jednostranně změnit. Tento požadavek nemůže zhojit ani fakt, že druhá smluvní strana provádění jednostranných změn „nezneužívá“ a informuje o nich, byť i s řádným odůvodněním, v dostatečném předstihu před provedením změny (srov. rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie ze dne 21. 3. 2013 ve věci RWE Vertrieb AG proti Verbraucherzentrale Nordrhein Westfalen eV, sp. zn. C-92/11). Stejně tak závadný stav nemůže zhojit ani případná zavedená obchodní praxe, která by byla v rozporu s požadavky přiměřenosti smluvních podmínek.

Směrnice 93/13/EHS sice v článku 2 odstavci b) přílohy umožňuje poskytovateli finančních služeb provádět vybrané jednostranné změny poplatkových ujednání bez předchozího oznámení spotřebiteli, avšak pouze za podmínky, že k takovému postupu je právě pádný důvod, tato změna je spotřebiteli bezodkladně oznámena a spotřebitel může smlouvu okamžitě vypovědět. Je třeba však mít na paměti, že tento bod přílohy nebyl do českého právního řádu obecně promítnut, resp. obdobná koncepce byla zvolena pouze v oblasti poskytování platebních služeb (srov. příslušná ustanovení zákona č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů).

Oproti tomu právní úprava spotřebitelského úvěru platná v době uzavření Smlouvy o úvěru přikazuje věřiteli uvést přímo v úvěrové smlouvě důvody pro případné změny cenových podmínek, a to v § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. (dále jen „zákon č. 321/2001 Sb.“), tedy zákona speciálního k případné obecné právní úpravě. Vzhledem k tomu, že *lex specialis derogat legi generali*, nebylo by možné ani případnou obecnou právní úpravu aplikovat [pokud by byl článek 2 odstavec b) přílohy Směrnice 93/13/EHS výslovně transponován].

Ustanovení § 4 odst. 2 písm. b) zákona č. 321/2001 Sb. současně výslovně zakazuje takovou dohodu smluvních stran, podle které by případná změna v cenovém ujednání byla závislá pouze a jen na vůli věřitele. Taková právní úprava pak plně koresponduje s požadavkem a cíli Směrnice 93/13/EHS na uvedení pádného důvodu pro případné změny. V déletrvajících smluvních vztazích skutečně nelze za všech okolností spravedlivě požadovat po jejich účastnících, aby setrvali ve smluvním vztahu za nezměněných podmínek, avšak podnět pro takovou změnu musí být relevantní a objektivní, tedy nikoli výsledkem pouze vnitřního rozhodnutí věřitele, vedeného byť s cílem na zlepšování kvality služeb.

Co se týče změn poplatků spojených s úvěrem, obsahuje smluvní dokumentace Instituce pouze konstatování, že Instituce je oprávněna měnit Sazebník bez dalšího, tedy bez jakýchkoli důvodů (viz čl. 49 Všeobecných obchodních podmínek Instituce), ve vztahu k RPSN, jehož součástí však Poplatek za vedení Úvěrového účtu není (jak finanční arbitr zjistil v řízení o nálezu), pak možnost jednostranných změn Instituce váže na změny „*objektivních skutečností, jako jsou hlavně změny diskontní sazby vyhlášené Českou národní bankou či jiné změny podmínek na peněžním trhu České republiky, a/nebo změny indexu spotřebitelských cen zveřejňovaných Českým statistickým úřadem*“. Důvod spočívající ve „*změnách podmínek na peněžním trhu*“ pak představuje natolik obecnou, až neurčitou kategorii, že si ani finanční arbitr, natož pak průměrný spotřebitel nedokáže představit, jaké všechny důvody to mohou být a zejména pak, jaké dopady by takové důvody mohly mít na cenu úvěru.

Není podle finančního arbitra relevantní, zda Navrhovatel uvedení důvodů ve Smlouvě o úvěru očekával či nikoli, neboť jejich uvedení předpokládá a vyžaduje právní předpis.

I kdyby ve smluvní dokumentaci relevantní důvody pro jednostranné změny podmínek uvedeny byly, musela by smluvní dokumentace zároveň obsahovat možnost Navrhovatele reagovat v případě, kdy se změnou smluvních podmínek nesouhlasí, protože ani po Navrhovateli v pozici spotřebitele nelze spravedlivě požadovat, aby setrval ve smluvním vztahu, ve kterém se mohou podmínky změnit v jeho neprospěch. Taková situace může nastat právě v případě opakovaného zvyšování poplatků, které pro spotřebitele znamená de facto zdražování úvěru.

Rovněž ustanovení § 56 odst. 3 písm. i) občanského zákoníku považuje za nepřiměřené, a tudíž neplatné, takové smluvní ujednání, které opravňuje dodavatele (rozuměj v případě úvěrového vztahu věřitele, v posuzovaném případě tedy Instituci) ke „*zvýšení ceny zboží či služeb, aniž by spotřebitel byl oprávněn od smlouvy odstoupit, je-li cena sjednaná v době uzavření smlouvy při splnění podstatně překročena*“. Finanční arbitr podotýká, že v konkrétním posuzovaném případě k podstatnému navýšení Poplatku za vedení Úvěrového účtu došlo, a to konkrétně při druhém a třetím zdražení, kdy došlo ke zvýšení původně sjednané ceny 40,- Kč o více jak 50 % na 69,- Kč a následně na 79,- Kč, tedy téměř dvojnásobek původně sjednané výše Poplatku za vedení Úvěrového účtu. Skutečnost, že smluvní ujednání o možnosti dodavatele jednostranně změnit ceny ve spotřebitelských

smlouvách jsou neplatně sjednaná, potvrzuje též judikatura Nejvyššího soudu České republiky (srov. rozsudek ze dne 8. 12. 2009, sp. zn. 21 Cdo 5205/2007).

Úpravu oprávnění Navrhovatele na jednostrannou změnu Smlouvy o úvěru rozumně reagovat však Smlouva o úvěru ani smluvní dokumentace ve svém souhrnu neobsahuje. Co do změn Sazebníku nemůže Navrhovatel reagovat žádným způsobem, co do změn RPSN (jejichž součástí však v posuzovaném případě není Poplatek za vedení Úvěrového účtu) pak Navrhovatel mohl smlouvu o úvěru vypovědět, ale byl by nucen dorovnat veškeré závazky plynoucí se Smlouvy o úvěru najednou, tzn. okamžitě vrátit vyšší peněžní obnos, který spotřebitel nemusí mít nutně vždy k dispozici, když čerpal od Instituce úvěr zřejmě právě proto, že nemohl využít své peněžní rezervy či jiné zdroje. Skutečnost, že by Navrhovatel musel hned najednou vrátit celou zbylou nesplacenou část úvěru společně s „poplatkem za předčasné splacení úvěru“ jako náhradou nákladů věřitele, které mu vznikly v souvislosti s předčasným splacením úvěru, ve výši 5 % z předčasné splácené jistiny, minimálně však vždy ve výši 1.000,- Kč (viz bod 4 Sazebníku, oddíl D, část věnovaná Expres půjčce a produktu Flexikredit), a podle čl. 206g Všeobecných obchodních podmínek rovněž s dalším poměrně sníženým příslušenstvím, by pak sama o sobě představovala sankci za něco, co Navrhovatel sám nezpůsobil. V případě, že by Navrhovatel z nějakých důvodů potřeboval, aby úvěrový vztah nadále trval, byl by nucen zvýšenou cenu Poplatku za vedení Úvěrového účtu akceptovat, ačkoli by s takovou změnou nesouhlasil.

Finanční arbitr opakuje, že i kdyby ve Smlouvě o úvěru byla řádně uvedena možnost Navrhovatele reagovat na pro něj nepříznivou změnu smluvních podmínek, absentuje uvedení důvodů pro tyto změny, které by byly objektivní a transparentní. Obě tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Finanční arbitr proto odmítá i tuto námitku Instituce.

9. K výrokům rozhodnutí

Na základě všech shora uvedených skutečností finanční arbitr konstatuje, že ani v řízení o námitkách Navrhovatele nedospěl k závěru, že by Poplatek za vedení Úvěrového účtu nebyl ve Smlouvě o úvěru platně sjednan a že by se Instituce na úkor Navrhovatele z tohoto titulu bezdůvodně obohatila.

Finanční arbitr ani na základě námitek Instituce nedospěl k odlišnému závěru ohledně nepřiměřenosti smluvního ujednání o jednostranných změnách smluvní dokumentace, než k jakému dospěl v nálezu. Instituce neoprávněně jednostranně zvyšovala Poplatek za vedení Úvěrového účtu a bezdůvodně se tak na úkor Navrhovatele obohatila co do příslušné částky vyčíslené v nálezu.

Finanční arbitr proto rozhodl tak, jak je uvedeno ve výrocích tohoto rozhodnutí a nález potvrdil.

P o u č e n í:

Toto rozhodnutí je v souladu s § 16 odst. 4 zákona o finančním arbitrovi konečné. Rozhodnutí nabývá právní moci podle § 24 zákona o finančním arbitrovi ve spojení s § 91 odst. 1 správního řádu, jestliže bylo oznámeno všem účastníkům řízení.

Podle § 244 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), rozhodl-li správní orgán podle zvláštního zákona o sporu a nabylo-li rozhodnutí správního orgánu právní moci, může být tatáž věc projednána na návrh

v občanském soudním řízení. Podle § 247 odst. 1 občanského soudního řádu musí být žaloba podána ve lhůtě dvou měsíců od doručení rozhodnutí správního orgánu.

V Praze dne 22. 7. 2014

otisk úředního razítka

Mgr. Monika Nedelková
finanční arbitr